

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 14.01.2023
Published /Yayınlanma 20.03.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(93), 528-541

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3546>
Research Article
ISSN: 2459-1149

Selcen DAĞLI

<https://orcid.org/0009-0000-0580-1112>

MEB, Denizli/ TÜRKİYE

Ercan ALTAN

<https://orcid.org/0000-0003-1015-9683>

MEB, Denizli / TÜRKİYE

EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM POLİTİKALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ (2010-2020)

EXAMINATION OF THE STUDIES ON MULTICULTURAL EDUCATION IN TERMS OF MULTICULTURAL EDUCATION POLICIES (2010-2020)

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında eğitimde çokkültürlülük üzerine yapılan çalışmalarını, çok kültürlü eğitim politikaları açısından inceleyerek bir alan yazını taraması yapmaktır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 2010-2020 yılları arasında çokkültürlü eğitim alanında yapılmış tez ve makaleler incelenmiştir. Verilerin doküman analizi ve içerik analizleri yapılarak, grafikler ve tablolarla bulgular yorumlanmış ardından sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçlarında; çokkültürlü eğitim üzerine yapılan araştırmaların son yıllarda büyük oranda artış gösterdiği; araştırmaların genel anlamda nicel yöntemlerle yapıldığı; eğitimde fırsat eşitliğini değerlendiren araştırmaların sayısının yeterli olduğu; ancak öğretim programlarını (müfredat) değerlendiren araştırmaların nicelik olarak yetersiz olduğu ve öğretim programlarına tam olarak yansıtılmadığına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, fırsat eşitliği, eğitim politikası.

ABSTRACT

The aim of this research is to conduct a literature review by examining the studies on multiculturalism in education in Turkey between 2010-2020 in terms of multicultural education policies. In the research, the general survey model, one of the qualitative research methods, was used. Within the scope of the research, theses and articles made in the field of multicultural education between 2010-2020 were examined. Document analysis and content analysis of the data were made, and the findings were interpreted with graphics and tables, and then the results were reached. In the results of the research; research on multicultural education has increased greatly in recent years; the research was carried out with quantitative methods in general; the number of studies evaluating equality of opportunity in education is sufficient; however, it has been found that the studies evaluating the curricula (curriculum) are insufficient in quantity and cannot be fully reflected in the curricula.

Keywords: Multiculturalism, equal opportunity, education policy.

1. GİRİŞ

Bireylerin farklılıklarının temel alındığı, taleplerin konuşulduğu ve üzerinde durulduğu toplumlarda çokkültürlülük kavramı önem kazanmıştır (Aydın, 2013). Çokkültürlülük, toplumların sosyal gerçekliğini tanımlayarak özgürlüğün, hoşgörünün ve bireysel farklılıkların saygı görmesi üzerine modellenen bir görüş olarak anlam kazanmakla birlikte, çeşitli nedenlerle farklılaşmış ve bir arada bireylerin her açıdan eşit bir şekilde desteklenmesini ve fırsat eşitliğinin olması gerektiğini savunmaktadır (Vatandaş, 2002). Çokkültürlülük, eğitim açısından değerlendirildiğinde; ülkelerdeki farklı kültürel gerçekliklerin var olduğunun kabul edildiği ve bu farklılıkların asimilasyona uğraması tehlikesine karşı geliştirilen önemli bir eğitim reformu olarak kabul edilmektedir (Aydın, 2013). Bu açıdan eğitim; bireylere, yaşadıkları kültürün değerlerinin benimsetilerek toplumsal kültürün kazanılması ve bireylerin sosyalleşmesi şeklinde açıklanmıştır (Kıncal, 2011). Diğer bir ifade ile çokkültürlülük, eğitimin yoluyla kendisini zenginleştirerek dış dünya ile iletişime açık hale gelmektedir (Demir, 2015).

Ülkelerin politikalarında meydana gelen kültürel gelişmeler ve değişiklikler, toplumun her alanında çeşitli değişimlere neden olduğu gibi eğitime de yansımaktadır. Bu nedenle toplumun istediği birey modelinin ancak eğitim ile kazandırılacağı şüphesiz bir gerçektir (Polat ve Kılıç, 2013). Eğitimde çokkültürlülük üzerine yapılan araştırmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu çalışmanın sınırlılıklarını çok kültürlü eğitim ile çokkültürlü eğitim politikaları oluşturmaktadır. Bu çalışma ile çokkültürlü eğitim

alanında yapılan araştırmalar, eğitim politikaları açısından değerlendirilerek olması gereken durum hakkında bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Teknolojik gelişmeler ile birlikte hızlı bir değişime uğrayan ve farklılaşmaların yaşandığı günümüz dünyasında, öğrencilerin demokratik açıdan tam bir olgunluğa erişmesi amacıyla, bireysel farklılıkları kabullenme ve daha iyi anlamalarını sağlayacak olan çok kültürlü bir eğitime ihtiyaç duyulmuştur (Banks, 2013). oğulculuğu benimseyen toplumlarda bireysel farklılıkların, önyargıların ve ayrımcılıkların kaldırılması için farklı bireyler arasındaki etkileşimin geliştirilmesi ve kapsayıcılığı olan bütünleştirici bir kimlik oluşturmak da oldukça önemlidir (Johnson ve Inoue, 2003). Bu kapsamda çokkültürlü eğitim; okkültürlülüğün eğitimsel boyutlarını ifade etmekle beraber, toplum içerisinde farklı kültürlere, etnik kökene ve sosyal sınıflara sahip olan bireylere, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayarak eşit bir şekilde eğitimden faydalanmalarını amaçlayan bir çalışma alanını temsil eder (Banks, 1993).

Çokkültürlü eğitim, farklı kültürlere sahip olan öğrencilerin eşit imkanlarla eğitim almasını sağlayan bir eğitim politikasıdır (Aydın, 2013). Çokkültürlü eğitim politikası; farklı kültürlerin mensubu olan çocukların eğitiminde yapılan hataların düzeltilmesi ve bu çocuklara karşı saygı ve anlayış kazandırmayı hedef alan insancıl bir girişim olmakla beraber tüm öğrencilere hitap edecek okul ortamlarının oluşturulması gerektiğini ileri süren bir eğitim programıdır (Demir, 2015). Bunun aksine tek kültürlü öğretim programları, öğrencilerdeki hayal gücünü ve eleştirel yetenekleri körelterek; kibirli, duyarsız, ırkçı, genelleme yapmayan ve her durumu kendi değer yargıları ile yargılayarak diğer kültürleri değersizleştiren bilinçsiz bireylerin yetişmesine neden olmaktadır (Parekh, 2000). Bu nedenle geleneksel eğitim sistemlerinin yerine, bireysel farklılıkların ve gereksinimlerin ön planda tutulduğu eğitim modellerinin eğitimciler tarafından kullanılması gerekmektedir (Tortop, 2014).

Çokkültürlü eğitim uygulamaları, öncelikle okkültürlülüğün yasal olarak kabul edildiği ülkelerde olmakla birlikte, diğer ülkelerin eğitim sistemlerinde de yerini almaya başlamıştır (Damgacı ve Aydın, 2013). Türkiye’de de farklı farklı kültürlerin var olmasına rağmen çok kültürlü eğitim politikalarının konuşulmasına ve yeni uygulamaların geliştirilmesine yeni başlanmıştır (Moumin, 2019) Türkiye’deki eğitim ve öğretim paydaşlarını; öğrenci, öğretmen, yöneticiler, bakanlık ve veliler gibi paydaşlar oluşturmaktadır (Alanay, 2015). Bu paydaşların her biri, eğitim ve öğretim içinde yer alan farklılıklara saygı duymalı ve eğitimdeki fırsat eşitliği hususunda duyarlı bir anlayışa sahip olmalıdır. Bu açıklamalar kapsamında alan yazına bakıldığında, eğitimcilerin eşitlikçi bir bakış açısına sahip olması ve eğitim politikaları kapsamında hazırlanan eğitim programlarının da toplumdaki tüm kesimleri kapsayan ve farklılıkları yadsımayan bir tasarım ve içeriğe sahip olması gerekmektedir (Ukam, 2013).

Eğitim programları, toplumun ve bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için düzenlenen programlardır. Türkiye’deki eğitim programları; Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim politikaları kapsamında, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenen genel ve özel amaçların doğrultusunda hazırlanarak, değişen dünya şartları ve teknolojik gelişmeler karşısında sürekli güncellenmektedir (Demir, 2013). Eğitim kurumları ve öğretmenler, özellikle son yıllarda farklı etnik ve sosyokültürel gruplara ait öğrencilerle ve çok kültürlü eğitim konularıyla karşılaşmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında; yönetici ve öğretmenlerin, değişen bu sosyal durumlara uyumlu olan, kültürel konularda duyarlı olabilen ve toplumdaki farklılıkları tanıyan eğitimciler olarak kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir (Başbay ve Bektaş, 2009; Güven, 2001; şişman ve Kibaroğlu, 2009; Tortop, 2014).

Geleneksel eğitim programları ve gelenekçi görüşe sahip olan eğiticiler, ağdaş eğitimin önündeki aşılması gereken en önemli sorunlardan birisidir (Demir, 2012). Bu araştırma ile çokkültürlü eğitim programlarının; eğitimin kültür devri işlevi için ne kadar gerekli olduğunun ve bireylerin kendi kültür kimlikleriyle eğitim aldıklarında kültürel problemlerin aşılarak, toplumdaki birlik ve beraberliğin sağlanacağı gerçeğinin ortaya çıkacağı düşünölmektedir.

Çokkültürlü eğitimin doğru anlaşılması bakımından Türkiye’ye baktığımızda çeşitli problemlerin olduğu görölmektedir. Bu problemlerin başında; toplumdaki yanlış algı, yasal zeminin olmaması ve daha önceden geliştirilen bazı uygulamaların getirdiği olumsuz etkiler gelmektedir (Cırık, 2008). Çokkültürlü eğitim uygulamalarının eğitime olumlu yönde yön vermesi için ilkelerinin iyi anlaşılması ve öğrenme ortamlarına doğru olarak yansıtılmasıyla mümkün olacağı düşünölmektedir. Buraya kadar yapılan açıklamalardan; eğitimin üstün bir niteliğe kavuşmasının sağlanması için ve bireylerin bireysel farklılıklarından dolayı dışlanmadan eşit bir şekilde eğitim almasını sağlanması hususunda, çokkültürlü eğitim uygulamalarının eğitimdeki tüm paydaşlar tarafından iyi bilinmesi ve özömsenmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu araştırmanın amacı da bahsedilen düşöncelerle, eğitimde okkültürlölük üzerine yapılan araştırmaları, çokkültürlü eğitim politikaları açısından inceleyerek bir alan yazın taraması yapmak ve bir sonuca ulaşmak olmuştur.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

2.1. Çokkültürlülük

Bazı kültürlerin üstün kültür, bazılarının ise aşağı kültür olarak görülmesinin neden olduğu tarihsel olaylardan dolayı farklı farklı kültürlerin ortaya çıkması, çokkültürlülük kavramının oluşmasına neden olmuştur (Başbay ve Bektaş, 2009). Çokkültürlülük kavramı, ilk olarak farklı kültürlerden oluşan Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmaya başlamıştır. Çokkültürlü toplum kavramı ise ilk olarak kullanılmaya başlanması 1950'li yıllarda İsviçre'de kültür çeşitliliğinin bir devlet politikası olarak benimsenmesiyle başlamıştır. İsviçre, kültürel çeşitliliği, göçmenlik ve onun getirdiği geleneklerle değil, farklı dilleri konuşan kantonlar ile (Almanca, Fransızca ve İtalyanca) ilişkilendirir (Aydın, 2013). Çokkültürlülük kavramı ilk olarak özerk Bolzano şehrinde uygulanarak yöneticiler tarafından dil çeşitliliğini korumak için özel bir yönetmelik yayınlanmıştır (Prato, 2009). Çokkültürlülük kavramı yeni bir kavram olarak ortaya çıksa da, çok kültürlülük oldukça eski bir gerçekliktir. Çokkültürlülük; çeşitliliği, sayı çeşitliliğini, yani çok kültürlülüğü ifade etmektedir. Bir anlamda çok kültürlülük, çeşitli kültürlerin bir arada yaşayabileceğini göstermek için kullanılan bir kavramdır (Aydın, 2013).

Toplumbilimcilerin, sosyal felsefe ve bir devlet politikası olarak gördüğü çokkültürlülük; kültürel çeşitliliği tanıyarak ve değer vererek farklı kültürlerdeki gruplardan ve farklı etnik gruplardan oluşan uyumlu bir toplumu inşa etme çabalarını ifade etmektedir (Aydın, 2013). Her gruptaki bireyler, kendilerini diğer grup üyelerinden ayırarak oluşturdukları yaşam tarzının farklı bir kültür olduğunun farkına vardıklarında, çokkültürlü anlayışla bu farklı kültürlerdeki bireylere eşit şekilde yaşama fırsatı verilmesi gerektiğine işaret etmektedir (Polat, 2013). Demokrasi, çoğulculuk ve laiklik çok kültürlü bir toplumun temelini oluşturmaktadır. Çeşitlilik yalnızca bir siyaset felsefesi olarak görülmemelidir. Çokkültürlülük, yasal koruma altındaki veya etkisi altındaki farklı gruplar tarafından karar alma sürecine katılmak için kurumsallaşmış yöntemlerin kullanılması olarak tanımlanmış bir uygulamayı temsil etmektedir. Çokkültürlülük, bazı istisnai durumlar dışında, tüm toplumların kapsandığı tarihsel bir antropolojik gerçekliği ifade eder (Ergil, 2010).

Bireylerin kendi kültürünü iyi bir şekilde tanımasıyla, toplumda karşılaştığı farklı kültürleri yorumlaması ve anlatmasında bir güçlük yaşanmayacaktır. Bunun sonucunda farklı iki kültür arasındaki benzerlikler veya ortaklıklar, insanların ana akım kültüründeki unsurları doğru değerlendirerek kolayca benimseyebilmesine neden olacaktır (Aydın, 2006). Birey, kendi kültürünün unsurlarını tam olarak anlamaz ise yeni bir kültür edinme sürecinden olumsuz etkilenebilir ve bu durum kendi kültürü hakkında yeni bakış açıları kazanmasına neden olabilir (Çakır, 2003). Bir öğrenme ortamında çok kültürlü bir uygulama yapılırken özellikle değinilmesi gereken unsurlardan birisi de bireylerin kendi kültürlerini iyi anlamalarının sağlanması ve diğer kültürlerden etkilenmemelerinin sağlanmasıdır (Demir, 2013). Çokkültürlülüğün anlam kazanması için, ülkeler arasında işbirliği, farklı kültürlere saygı duyma eğitimleri ve eğitim aracılığı ile farklı kültürler teşvik edilmelidir (Aydın, 2006).

2.2. Çokkültürlü Eğitim

Çokkültürlü eğitim ile ilgili birçok farklı tanım yapılmıştır. Bu tanımlara bakıldığında genel olarak, insan hakları ve kültürel farklılığa saygı gösterme, eğitimde fırsat eşitliği sağlama, kültürel farklılıkların desteklendiği eğitsel reform hareketleri gibi değişik görüşlerin olduğu görülmektedir (Tortop, 2014). Parekh'e (2000) göre çokkültürlü eğitim; entelektüel merak, özeleştirme, argüman ve kanıtları değerlendirerek bağımsız kararlar alabilme, başkalarına saygı, farklı fikir ve yaşam tarzlarına duyarlılık gösterme ve etnik merkezilikten kurtularak anlamayı ifade eder. Çok kültürlü eğitim; demokrasiye, eşitliğe, adalet ilkelerine, çeşitliliğe ve farklılıklara dayanır (Hidalgo, Chavez ve Ramage, 1996; akt. Demir, 2012). Gay (1994) ise meşruiyete ve çoğulculuğa vurgu yapmış ve çok kültürlü eğitimin kültürel ve etnik farklılıklara yaşam ve meşruiyet sağlayan bir eğitim felsefesine dayandığına, aynı zamanda rehberlik için eşit akademik fırsatlar sağlamayı amaçladığına dikkat çekmiştir. Ayrıca çokkültürlü eğitimi; eğitim planları, öğretim materyalleri ve organizasyon yapılarını içeren bir eğitim politikası olarak tanımlayarak, eğitim ve öğretim politikalarının tüm unsurlarının çeşitlilik temelinde düzenlenmesine dayanan benzersiz değerler olarak ifade etmiştir (Akt. Polat, 2009).

Cırık (2008), çokkültürlü eğitimi; zamansal bir sürece, bir düşünce eğilimine ve bir eğitim reformuna yönelen bir eğitsel hareket olarak düşünmektedir. Diğer bir tanıma göre çokkültürlü eğitim; farklı dil, din, ırk ve etnik yapıda olan sosyal topluluklara mensup tüm öğrencilerin, eğitim imkanlarından eşit bir şekilde faydalanması ve eğitim ortamlarının da demokratik bir şekilde düzenlenmesini içermektedir (Banks vd., 2001). Bu tanımlama, çokkültürlü eğitimin; okullarda benimsenmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanması bakımından oldukça önemli bir eğitim modeli olduğunu göstermektedir. Bu eğitim modeliyle, değişik

özelliklere sahip olan öğrenciler arasında güçlü bir diyalog kurulmasını amaçlamaktadır. Bu nedenle çokkültürlü eğitim; eğitim ortamlardaki farklı gruplar arasında iş birliğini oluşturma uygulaması olarak da tanımlanabilmektedir (Bohn ve Sleeter, 2000).

Coşkun (2006) da çokkültürlü eğitim sisteminin, sosyal bir durum gelişimi olmasının yanında, toplumdaki bireylerin eğitim seviyelerin yükselmesiyle bireysel farklılıklara, farklı dil, din ve kültürler hoşgörülü olunacağını öneminden bahsetmiştir. Ayrıca çokkültürlü eğitim; farklı sosyokültüre, farklı dile ve dine sahip olan öğrencilerin yanı sıra cinsiyet farklılıkları ile üstün ve dahi öğrencileri de içine alan bir eğitim reformudur (Banks, 1993; Herring ve White, 1995).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada; “Eğitimde çokkültürlülük üzerine yapılan çalışmaların çokkültürlü eğitim politikaları açısından incelenmesi.” konu alınmıştır. Bu araştırmanın amacı; eğitimde çok kültürlülük üzerine yapılan araştırmaları, çok kültürlü eğitim politikaları açısından inceleyerek alan yazın taraması yapmak ve bir sonuca ulaşmaktır.

Bu çalışma, ülkemizde lisansüstü düzeyde yapılan eğitimde çok kültürlülük ile ilgili yapılan araştırmaların amaçlarının ve sonuçlarının tartışılarak incelendiği, verilerin doküman incelemesiyle oluşturulduğu, sonuçların açıklanıp yorumlandığı betimsel bir araştırmadır. Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu araştırma betimsel bir çalışma olup yöntem olarak belge döküman incelemesinden faydalanılmıştır. Bunun nedeni ise çok kültürlü eğitim ile ilgili yapılan çalışmaların, eğitim politikaları açısından nasıl değerlendirildiğine ilişkin bir bakış açısı kazanabilmektir.

Bir veri toplama yöntemi olarak belge incelemesindeki temel amaç, araştırılması hedeflenen olay ya da olgular hakkında yazılı bilgi içeren kaynakların ayrıntılı biçimde analiz edilmesidir. Bu çalışmada, tarama modeli türlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da bir örnekleme üzerinde yapılan taramalardır (Karasar, 1999).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini; eğitimde çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim politikaları üzerine yapılmış lisansüstü tez ve makale çalışmaları kapsamaktadır. Örneklemine ise 2010-2020 yılları arasında yapılmış tüm resmi tez ve makalelerden, çalışmanın konusuna uygun 40 çalışma oluşturmuştur. Bu noktada toplam 57 tez ve makale incelenmiş ve araştırmanın kriterlerine uymayan 17 çalışma çıkarılmıştır. Sonuç olarak toplam 27 tez ve 13 makale olmak üzere toplam 40 çalışma araştırmaya dahil edilmiştir. Elde edilen tezlere ilişkin bilgiler Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Çokkültürlü Eğitim Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tez Çalışmaları

Çalışmanın Adı	Yazar	Yıl
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Yeterlik Algıları ve Çok Kültürlü Eğitim Uygulamaları	Selvanur ÇAPÇI	2020
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitim Algılarının Değerlendirilmesi (Erzurum Kenti Örneği)	Serap MORKOÇ	2019
Öğretmenlerin Eğitimde Çok Kültürlülük Üzerine Algılarının Değerlendirilmesi	Sinan SIVİŞ	2019
Öğretmenlerin Çok Kültürlü Özyeterlik Algısı ve Okul İklimi ile Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	Erhan DOLAPCI	2019
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eğilimleri	Hüseyin BAŞAR	2019
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri ile Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Samet KABA	2019
Sınıf Öğretmenlerinin Farklı Kültürel Yapıdan Gelen Öğrencilere İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi	Ersin KATFAR	2019
Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Yeterliklerinin İncelenmesi	Yıldray KARADAĞ	2019
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Sosyal Bilimcilerin Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitime Bakış Açıkları	Tahereh GOLIZADEH AVVAL	2018
Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çokkültürlü Kişilik Özelliklerinin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutum ve Yeterlik Algıları ile İlişkisi	Ceren EBRU ÖZDEMİR	2018
Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu	Abdullah SAİT ÖZCAN	2018
Öğretmenlerin Çokkültürlülük Algılarının İncelenmesi: Hatay İli Örneği	Ali MAZI	2018
Sınıf Öğretmeni Adaylarında Çokkültürlü Kişiliğin Farklılıklara Saygı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi	Melek KACAR	2018
Branş Öğretmenlerinin Çokkültürlü Yeterlik Düzeyleri ve İş Yaşam Kalitesine Yönelik Algıları	Mehmet İSMETOĞLU	2017
Çokkültürlü Eğitim Uygulamasının Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitim ile Sınıf Yönetimi Tutum ve Yeterliklerine Etkisi	Mustafa Öztürk AKCAOĞLU	2017
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitim Algılarının Değerlendirilmesi: Kocaeli Örneği	Özgül BAHADIR	2017
Ortaöğretim Öğretmenlerinin Eğitimde Çokkültürlülüğe Bakışının Demografik Değişkenler Bağlamında İncelenmesi (Sancaktepe İlçesi Örneği)	Demet SAĞLAM	2016
Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi	Halil OĞUZ	2016
Çokkültürlü Eğitim Programlarının Tasarlanmasına İlişkin Öğretim Elemanı Görüşlerinin İncelenmesi	Nevcan DEMİR	2016
Eğitim Fakültesi Lisans Öğrencilerinin Çokkültürlülüğe ve Çokkültürlü Eğitime Dair Görüşleri	Hamdi ALANAY	2015
Okul Öncesi Öğretmen ve Öğretmen Adaylarında Çokkültürlü Kişiliğin Çokkültürlü Eğitim Tutumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi	Merve BULUT	2015
Çokkültürlü Topumlarda Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Düşüncelerinin İncelenmesi	Seyfettin ARSLAN	2015
Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Karşı Algısı	Gülsüm MARANGOZ	2015
Çokkültürlülüğün Okul Yönetimine Etkisi: Mardin İli Örneği	Abdulkadir ERCAN	2014
Öğretmenlerin Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi	Yeliz KAYA	2014
Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe İlişkin Görüşleri ve Çokkültürlü Eğitime Yaklaşımları	Mustafa DEMİRSOY	2013
Türkiye’deki Akademisyenlerin Çokkültürlü Eğitime İlişkin Tutumları	Fadime DAMGACI	2013

Elde edilen makalelere ilişkin bilgiler Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Çokkültürlü Eğitim Üzerine Yayımlanmış Makaleler

Makalenin Adı	Yazar	Yıl
Sınıf İçindeki Çokkültürlülüğün Yönetimine İlişkin Öğretmen Görüşleri	Funda NAYIR Pelin TAŞKIN	2020
İlköğretim Programlarının Toplumsallaştırma, Çokkültürlülük ve Demokratik Değerler Kazandırma Bağlamında İncelenmesi	Oktay Cem ADIGÜZEL İbrahim KARAGÖL	2020
Öğretmenlerin Çokkültürlülük Algıları İle Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi	Fatih ÖZBİLEN Tuncay CANBULAT	2020
Farklı Kültürlerin Bulunduğu Bir Okul Ortamında Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Çokkültürlülük Bağlamında İncelenmesi	Hülya HAMURCU Aygıl TAKIR	2020
Çokkültürlülük Bağlamında Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının İncelenmesi	Derya ÖZEN Miray DAĞYAR	2020
Vatandaşlık Eğitimi mi? Çokkültürlülük ve Kapsayıcı Eğitimi mi?	Süleyman GÖKSOY	2019
Çokkültürlü Eğitim: Öğretmen Eğitimi ile İlgili Yaklaşımlar	Yasemin Acar ÇİFTÇİ	2019
Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Çokkültürlülük Olgusu: 1998 Ve 2004 Tarihli Programlara Yönelik Bir Karşılaştırma	Yusuf KESKİN Sevgi Coşkun KESKİN Cihan TAŞ	2019
İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çokkültürlü Eğitime Dayalı Olarak Uygulanan Etkinlikler İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi	Serkan ASLAN Birsel AYBEK	2018
Çokkültürlü Bazı Ülkelerde Eğitim Politikaları ve Öğretmen Eğitimi	Fulya KURTULUŞ	2018
Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Birsel AYBEK	2018
Üniversite Öğrencilerine Göre Çokkültürlü Eğitim ve Demokrasi	K. Funda NAYIR Saadet Kuru ÇETİN	2018
Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye’nin Suriyeli Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikası	Abdullah Said ÖZCAN	2018

3.3. Veri Toplama Aracı

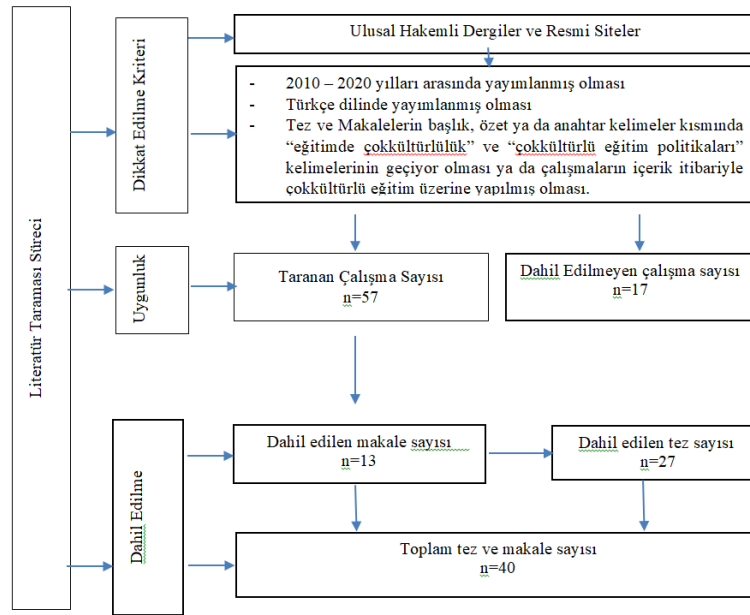
Araştırma kapsamında yer alan tez ve makalelere ulaşmak için akademik arama motorları kullanılarak; Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinde yayımlanan izinli lisansüstü tez araştırmalarına ve ulusal hakemli dergilerin yayımlandığı Dergipark sitesindeki makalelere ulaşılmıştır. Arama motorlarına anahtar kelime olarak “eğitimde çokkültürlülük ve “çokkültürlü eğitim politikaları” terimleri yazılarak çalışmanın konusuna uygun olan çalışmalar bu çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi araştırılması istenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Bu tür araştırmalarda araştırmacı ihtiyacı olan veriyi gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir. Bu analiz türünde veri kaynağı olarak hangi dokümanların kullanılacağı araştırma problemine göre belirlenmektedir. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu doğrultuda 2010-2020 yılları arasında yapılan ve araştırmanın sınırlılıklarında belirtilen tanımlara uyan tez ve makaleler incelenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırma kapsamında çokkültürlü eğitim ile ilgili bilimsel tez ve makaleler taranmıştır. İnternet sitelerinin resmi uzantılı olmasına, kar amaçlı olmamasına ve çalışmaların izinli erişim olmasına dikkat edilmiştir. Erişimi engelli olan çalışmalar araştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Arama motorlarından belirlenen kriterlere göre tespit edilen tez ve makalelerin çalışmaya dahil edilme süreci Şekil 3.1.’de gösterilmiştir¹.

¹ Şekil örneği “Sarı, T, Nayir, F ve Kahraman, Ü. (2020). A Study on Inclusive Education in Turkey. *Journal of Education and Future*, (18), 69-82. künyeli çalışmadan alınmıştır.

Şekil 3.1. Yapılan Literatür Taramasının Araştırma Sürecine Dahil Edilme Süreci

Şekil 3.1.'de görüldüğü üzere bilimsel makaleler taranırken geçmişten günümüze değişimi görebilmek adına 2010- 2020 yılları arasındaki zaman diliminde yayımlanan, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi ve Dergipark gibi resmi sitelerde yayımlanan araştırmalara ulaşılmıştır. Sitelerdeki arama motoruna araştırmanın anahtar kelimeleri olan “eğitimde çokkültürlülük” ve “çokkültürlü eğitim politikaları” yazılarak tarama yapılmıştır. Bu kapsamda ilk önce 57 araştırmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan tez ve makaleler tek tek incelenmiş ve başlığında, özet ya da anahtar kelimeler kısmında “eğitimde çokkültürlülük” ve “çokkültürlü eğitim politikaları” kelimelerinin geçmediği ya da içerik itibarıyla çokkültürlü eğitim uygulamalarına dönük olmayan çalışmalar araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Bu noktada toplam 57 çalışma incelenmiş ve belirlenen dahil edilme kriterlerine uymayan 17 çalışma çıkarılmıştır. Sonuç olarak 27 tez ve 13 makale olmak üzere toplam 40 çalışma araştırmaya dahil edilmiştir.

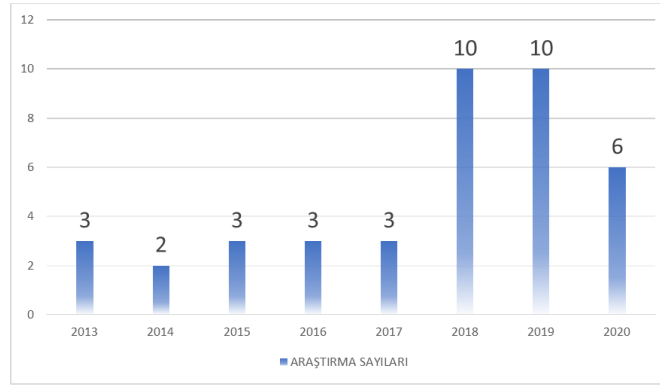
3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde doküman analizi ve içerik analizi kullanılmıştır. Bu çalışmada araştırmanın konusuna uygun olan tez ve makalelere ulaşılmış, alt problemlerle ilişkilendirilerek içerik analizleri yapılmıştır. Forster'e (1995) göre doküman analizi; dokümanlara ulaşma, orijinalliyi kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma aşamalarına göre yapılır. Doküman analizi gözden geçirme (yüzeysel inceleme), okuma (ayrıntılı inceleme) ve yorumlamayı içerir. (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırma kapsamında incelenen tez ve makaleler; yayım yılına, araştırma desenine ve konusuna göre sınıflandırılmıştır. Daha sonra tez ve makalelerin içerik analizleri yapılarak, araştırmaların öğretim programlarının değerlendirilmesi ve eğitimdeki fırsat eşitliğinden bahsetme durumlarının yeterliliği incelenmiştir. Son olarak; ortaya çıkan bulgular yorumlanarak tartışılmış ve sonuca ulaşılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımına ait bulgular Şekil 4.1.'de verilmiştir.

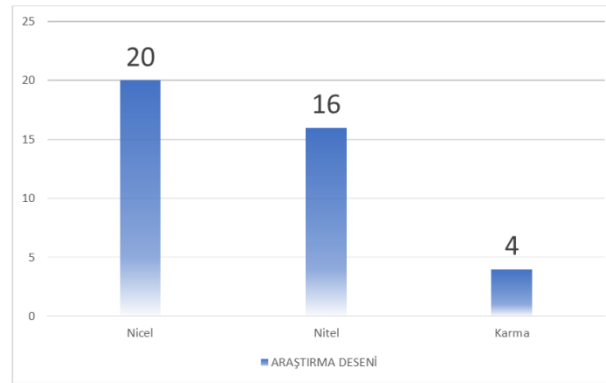

Şekil 4.1. Araştırmaların Yayın Yıllarına Göre Dağılımı

Şekil 4.1’de görüldüğü gibi makalelerin yayım yıllarına göre dağılımını incelendiğinde; yapılan çalışmaların en çok 2018 ve 2019 yıllarında (n=10; %25) gerçekleştirildiği görülmektedir. Şekil 4.1 genel olarak incelendiğinde ise 2013-2020 yılları arasında toplam 40 çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmaların 26 tanesi 2018-2020 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Buna göre son yıllarda çokkültürlü eğitime yönelik çalışmaların arttığı söylenebilir. Diğer ülkelerden Türkiye’ye gerçekleşen göçün hızlanması ve göçmen öğrencilerin eğitim sistemine dahil edilmesiyle yaşanan eğitim karmaşası, bilim insanlarının dikkatini çekmiş olabilir ve bu durum çokkültürlü eğitim üzerine yapılan çalışmaların son yıllarda artış göstermesine neden olmuş olabilir.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmaların, araştırma desenine göre dağılımı Şekil 4.2’de verilmiştir.

Şekil 4.2. Çalışmaların Araştırma Desenine Göre Dağılımı

Şekil 4.2’de görüldüğü gibi çalışmaların araştırma desenlerine göre dağılımını incelendiğinde; çalışmaların en çok nicel araştırma deseninde (n=20; %50) gerçekleştirildiği söylenebilir. Yapılan çalışmaların 16 tanesi nitel (%40), 4 tanesi ise (%10) karma araştırma deseninde yapılmıştır. Çokkültürlü eğitim ile ilgili çalışmaların daha çok nicel araştırma deseninde gerçekleştirildiği söylenebilir.

Çokkültürlü eğitimin kapsamlı bir konu olması ve tarama yönteminin var olan bir durumu var olduğu şekliyle nitelemeyi hedefleyen bir metot olması nedeniyle nicel araştırmalara daha fazla rastlanıyor olabilir. Nitel araştırmalar ise genelde öğretim programlarının, ders kitaplarının ve öğretmen adaylarının görüşleri üzerine yapılmıştır. Karma yöntem araştırmalarına çok az rastlanılmıştır. Karma yöntem araştırmalarının daha çok uzmanlık gerektirmesi nedeniyle araştırmacıların karma yöntem desenini daha az kullanmış oldukları düşünülebilir.

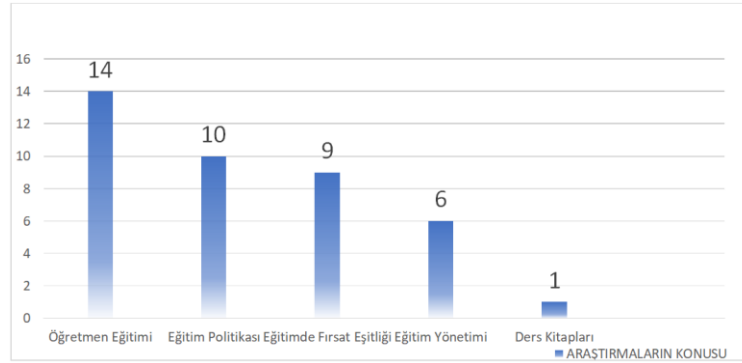
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmaların konu içeriklerine ilişkin kelime bulutu Şekil 4.3’te verilmiştir.

Şekil 4.3. Çalışmaların Konu İçeriklerine İlişkin Kelime Bulutu

Şekil 4.3'te görüldüğü gibi; çokkültürlü eğitim ile ilgili yapılmış araştırmaların “ders kitabı ve içerik”, “öğretmen eğitimi”, “eğitim politikası”, “eğitimde fırsat eşitliği” ve “öğretim programları” konu içeriklerinde yapıldığı görülmektedir. Çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmaların konu içeriklerine ilişkin dağılım Şekil 4.4.'te verilmiştir.

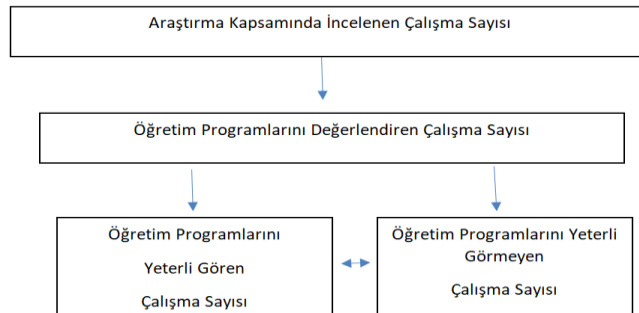

Şekil 4.4. Çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmaların konu içeriklerine ilişkin dağılımı

Şekil 4.4'te görüldüğü gibi; öğretmen eğitimi (n=14; %35) konu içeriğinde yapılan çalışmaların fazlalığı dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin algı, tutum ve görüşlerinin bilinmesinin önemi ve öğretmen adaylarının eğitimlerinin bu doğrultuda yapılması gerektiği görüşü, araştırmacıların “öğretmen eğitimi” konu içeriğinde daha çok çalışma yapmasına neden olmuş olabilir. Şekil 4.4. incelendiğinde; “öğretmen eğitimi” konu içeriğini; 10 çalışma ile (%25) “eğitim politikası”, 9 çalışma ile (%22,5) “eğitimde fırsat eşitliği”, 6 çalışma ile (%15) “eğitim yönetimi” ve 1 çalışma ise (%2,5) “ders kitapları” içerikleri takip etmektedir. Grafik genel olarak incelendiğinde, çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmaların konu içeriklerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Çokkültürlülük kavramının kapsamının geniş olması ve çokkültürlülük eğitim ile ilgili araştırmacıların farklı bakış açılarına sahip olması, konu içeriklerinin çeşitlilik göstermesinde neden oluşturabilir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmalarda öğretim programlarının (müfredat) değerlendirilmesine ilişkin bulgular Şekil 4.5.'te verilmiştir.

Şekil 4.5. Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi

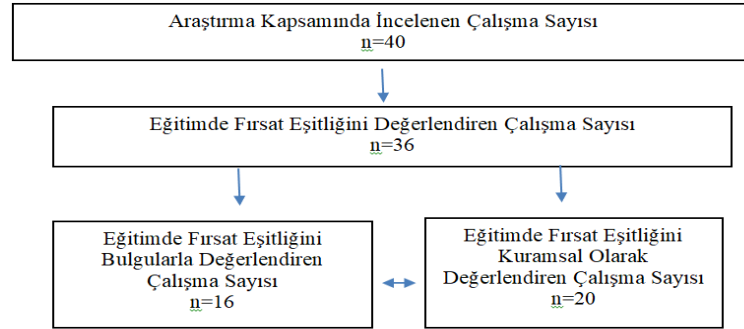
Şekil 4.5. incelendiğinde araştırma kapsamında incelenen 40 çalışmadan 18 tanesinin (n=18; %45) öğretim programlarını değerlendirdiği görülmektedir. Çokkültürlülüğün eğitim sistemine dahil edilebilmesi ve geliştirilebilmesi için araştırmacıların çalışmalarında öğretim programları hakkında daha fazla

değerlendirme yapması beklenirken, az sayıda değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Öğretim programlarının değerlendirilmesindeki yetersizlik, çokkültürlü eğitim anlayışının eğitim sistemimize tam olarak yerleşmemesinden, eğitimciler tarafından tam anlamıyla benimsenememiş olmasından veya bu konuda yapılan araştırmaların daha çok çokkültürlülüğü tanımayla yönelik yapılmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Çokkültürlülük ile ilgili öğretim programlarını değerlendiren 18 çalışmanın, 6 tanesi (n=6) öğretim programlarını yeterli görürken, 12 çalışmada ise öğretim programlarının yeterli görülmediği anlaşılmaktadır. Eğitim sisteminde çokkültürlü bir müfredatın oluşturulamaması ve öğretim programlarındaki hedef, içerik ve eğitim durumlarının çokkültürlülüğe göre düzenlenemediğinin düşünülmesi, öğretim programlarının yeterli görülmemesinin nedenlerini oluşturabilir.

4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmalarda, eğitimde fırsat eşitliğinin değerlendirilmesine ilişkin bulgular Şekil 4.6.'da verilmiştir.

Şekil 4.6. Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi

Şekil 4.6'da görüldüğü gibi; araştırma kapsamında incelenen 40 çalışmadan 36 tanesinde (n=36; %90) eğitimde fırsat eşitliğinin değerlendirildiği görülmektedir. Yine bu çalışmalardan 16 tanesi (n=16), eğitimdeki fırsat eşitliğini bulgularla değerlendirirken; 20 tanesi ise (n=20) fırsat eşitliğini başlık, tanım ve kuramsal olarak değerlendirdiği görülmektedir. Çokkültürlü eğitim üzerine incelenen çalışmalarda (n=40), eğitimde fırsat eşitliğinin büyük oranda (n=36) değerlendirildiği görülmektedir. Çokkültürlülüğün tanımı içerisinde eşitlik ile ilgili kavramların olması ve araştırmacıların çokkültürlü eğitim sistemi ile eğitimdeki fırsat eşitliğinin sağlanacağına inanması ve araştırmaların bu yönde yapılması, bu oranın fazla çıkmasında etkili olmuş olabilir. Ayrıca incelenen araştırmalarda çokkültürlü eğitimdeki fırsat eşitliğinin; gerek bulgularla (n=16), gerekse içerik, tanım ve kuramsal olarak (n=20) yeterli nicelikte değerlendirildiği görülmektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu çalışmanın amacı; eğitimde çokkültürlülük üzerine yapılan araştırmaları, çok kültürlü eğitim politikaları açısından inceleyerek bir alan yazın taraması yapmak ve bir sonuca ulaşmaktır. Eğitim programlarında çokkültürlülük üzerine yapılacak değişikliklerin eğitim politikaları açısından bilimsel olarak değerlendirilmesinin yapılarak bir sonuca varılmasının araştırmacılara, uygulayıcılara ve eğitim alanına önemli katkısının olacağını düşünülmektedir. Bu kapsamda 2010-2020 yılları arasında çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitim politikaları üzerine yapılmış araştırmaların incelemesi yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; çokkültürlü eğitim üzerine yapılan araştırmaların son yıllarda büyük oranda artış gösterdiği; araştırmaların genel anlamda nicel yöntemlerle yapıldığı ve daha çok tutum ölçeklerinin kullanıldığı; araştırmaların konu seçiminde öğretmen eğitimi ile ilgili konuların ön plana çıktığı; eğitimde fırsat eşitliğini değerlendiren araştırmaların sayısının yeterli olduğu; ancak öğretim programlarını(müfredat) değerlendiren araştırmaların nicelik olarak yetersiz olduğu ve öğretim programlarına tam olarak yansıtılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan; Türkiye'de eğitim alanında çalışmalar yapan araştırmacıların, son yıllarda çokkültürlü eğitim alanına ilgi gösterdikleri ve öğretmen eğitimlerinin konu alındığı çalışmalara daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre son yıllarda, çokkültürlü eğitim alanında yapılan çalışmalarda gözle görünür bir artışın olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu sonucunu Günay ve Aydın'ın (2015); "Türkiye'de çokkültürlü eğitim üzerine yapılan çalışmaların yaklaşık on yıl öncesine dayandığı ve son yıllarda hızla artış gösterdiği" sonucu desteklemektedir. Son yıllarda ülkemize yaşanan göç dalgalarıyla birlikte, var olan

etnik hareketliliğin daha da artması ve eğitim sistemindeki yabancı uyruklu öğrencilerin artış göstermesi, bu alandaki araştırmaların hızlanmasına neden olmuş olabilir. Çokkültürlü eğitim üzerine yapılan araştırmaların artış göstermesi, eğitimin niteliği açısından oldukça önemli ve olumlu bir gelişmedir. Ancak Türkiye gibi birden fazla unsurun yıllardır bir arada yaşadığı bir toplumda, çokkültürlü eğitim alanında yapılan araştırmaların son yıllarda hızlanmış olması düşündürücüdür. Araştırmacıların siyasi ve politik kaygılarından dolayı çokkültürlülük alanında çalışma yapmaya cesaret edememesi bu durumun oluşmasında etkili olmuş olabilir. Çiftçi ve Aydın'ın (2014); "Akademisyenlerin ulus devlet ideolojisi ile yetişmiş olmaları ve bu asimilasyonist ideolojiyle yetişen araştırmacıların Türkiye toplumunun farklı unsurlardan oluşan çokkültürlü bir toplum olduğunu görmelerinin engellendiği." sonucu bu durumu desteklemektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre; çokkültürlü eğitim üzerine yapılan araştırmaların genel olarak nicel yöntemlerle yapıldığı ve tutum ölçeklerinin de veri toplama aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. Nicel araştırmaların nitel araştırmalara göre daha kolay olması, örneklemelere rahat ulaşılması ve kısa süre içerisinde verilerin toplanabilmesi, araştırmacılar tarafından nicel yöntemin daha çok tercih edilmesinin nedenleri olarak açıklanabilir. Bu durum Günay ve Aydın'ın (2015) çalışmasında; eğitim bilimleri alanında çalışma yapan akademisyenlerin araştırmalarında daha çok nicel yöntem kullandıklarını ve nitel araştırma yöntemini daha az tercih ettikleri şeklinde ifade edilmektedir. Bunun yanında; nicel çalışmalarda geçerliliğin ve güvenilirliğin daha iyi sağlanabilmesi, mevcut durumun betimlenebilmesi, örneklem daha büyük tutulabilmesi ve rastgele örneklem seçiminin yapılabilmesi de nicel yöntemlerin tercih edilmesinin nedenleri arasında sayılabilir. Ancak, ülkemizde birden fazla etnik yapının bulunması ve öğrenciler arasında da kültür farklılıklarının bulunması nedeniyle; çokkültürlü eğitim alanında çoklu şekillerde ve derinlemesine araştırma yapılması gerektiğinden, nitel ve karma yöntemlerle yapılan araştırmaların sayısında da artış olması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre; çok kültürlü eğitim ile ilgili yapılan çalışmalarda konu alanı olarak öğretmen eğitimlerine daha çok önem verildiği ve örneklemelerin öğretmen adaylarından oluştuğu görülmektedir. Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin çokkültürlü eğitim ile eğitilmesinde öğretmenlerin rolü oldukça önemli görülebilir. Bu nedenle araştırmacılar, çokkültürlülüğe ilişkin öğretmen adaylarının tutumlarının belirlenmesini önemsemiş olabilirler. Örneklemelerin daha çok öğretmen adaylarından seçilmesinin nedeni ise; öğrencilerle yapılan çalışmalarda verilere daha kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılmasından kaynaklanabilir. Bu çalışmaların öğretmen adaylarıyla yapılması; öğretmen adaylarının içinde yaşadıkları toplumun gerçeklerini daha iyi anlaması ve farklı kültürlerdeki öğrencilere nasıl yaklaşacaklarının bilinmesi açısından önemli bir durumdur. Ancak bu durum, araştırmalarda benzerliklerin oluşmasına (Akcaoğlu, 2017; Bulut, 2015; Demirsoy, 2013; Golizadeh Avval, 2018; Oğuz, 2016; Özcan, 2018; Siviş, 2019; Karadağ, 2019) ve aynı araştırmaların sürekli tekrar edilmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle; araştırmalardaki örneklem seçiminde öğretmen adaylarının yanı sıra eğitimin diğer paydaşlarının da seçilmesi hem çokkültürlülüğün daha iyi anlaşılmasını sağlayacak hem de alanyazına önemli oranda farklı veri kaynağı oluşturacaktır.

Araştırmanın ulaşılan diğer bir sonucuna göre; araştırma kapsamında incelenen 40 araştırmadan 36 tanesinin eğitimde fırsat eşitliğini değerlendirmesi, nicelik olarak yeterli görülmektedir. Çokkültürlü eğitim ile eğitim sisteminin içerisindeki tüm bireylerin eğitime ulaşmasında fırsat eşitliğinin sağlanacağı düşünülmesi, araştırmacıların fırsat eşitliğini yüksek oranda değerlendirmesinin bir yansıması olabilir. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için Türkiye'de gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesinde, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4. ve 8. maddesinde, kalkınma planlarında, eğitim şuralarında ve vizyon belgelerinde eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için gereken yasal düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Ancak dünyada yaşanan politik gelişmeler, göç olayları ve küresel çapta etkilenilen bulaşıcı hastalıkların sonucunda, eğitimdeki fırsat eşitliğinin tekrar sağlanması hususunda eğitim politikalarında güncellemelerin yapılması gerektiği sonucunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Eğitim politikalarının şekillenmesinde ise bilim insanlarının yol gösterici olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çok kültürlü eğitim alanında yapılan çalışmaların güncellenmesi ve geliştirilerek sürekli olarak yapılması eğitimin niteliği açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre; öğretim programlarını(müfredat) değerlendiren çalışmaların niceliğinin yetersiz olmasıdır. Çokkültürlü eğitimin ülkemizde çok taze bir konu olması ve çokkültürlü eğitim politikalarının eğitim sistemimize tam olarak yansıtılmamasından dolayı bu alandaki araştırmaların sayısında yetersizlik görülebilir. Bunun yanında çokkültürlülüğün suiistimale açık bir konu olması, bölücülüğe neden olacağı düşünülmesi ve bütünlüğü bozabileceği kaygısının araştırmacılar tarafından taşınması da bu alandaki çalışmaların yetersiz olmasına neden olmuş olabilir. Ancak bu nedenlerin bertaraf

edilmesi ve çokkültürlülüğün iyi bir şekilde anlaşılması, hem eğitimin niteliği açısından hem de toplumdaki birlik ve beraberliğin temin edilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu bakımdan çokkültürlülüğün öğretim programlarına daha etkin bir şekilde dahil edilebilmesi için bu alanda yapılan çalışmalara daha çok ihtiyaç duyulduğu ve akademisyenler tarafından yapılacak deneysel çalışmaların bu alanda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Polat'ın (2013); öğretim programlarının çokkültürlü eğitim bağlamında tekrar gözden geçirilmesi ve ihtiyaca yönelik düzenlemelerin yapılarak araştırmaların bu yönde yapılması gerektiği önerisi bu düşünceyi desteklemektedir.

Araştırma sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde; çokkültürlü eğitime ilişkin algı ve tutum alanında yapılan araştırmaların yeterli nicelikte yapıldığı anlaşılmıştır. Akademisyenlerin, öğretmen adaylarının ve eğitim alanındaki diğer tüm paydaşların çokkültürlü eğitime ilişkin algıları genel anlamda olumlu yöndedir. Bu nedenle çokkültürlü eğitim alanında yapılacak çalışmaların; öğretim programları, çokkültürlü sınıf yönetimi ve akademik başarı alanında yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılacak olan araştırmaların, sosyal ve eğitimsel olarak yaşanan sorunlara çözüm getireceği umulmaktadır (Aydın, 2013). Alanyazında, bu araştırmanın sonuçlarını destekleyen, aynı paralellikte sonuçlara ulaşan ve öneriler getiren çalışmalara rastlamak mümkündür (Alanay, 2015; Çiftçi ve Aydın, 2014; Demir, 2015; Marangoz, 2014; Moumin, 2019; Nayır ve Taşkın, 2020).

5.2. Öneriler

5.2.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler

1. Öğretmenler, çokkültürlü eğitim alanındaki yeterliliklerini sorgulayabilir ve bu alandaki yeterliliklerini geliştirebilirler.
2. Öğretmenler, sınıf içi çokkültürlülüğü yönetme anlamında ek etkinlikler planlayabilir.
3. Öğretmenler, sınıflarını ve okuldaki diğer öğretim ortamlarını, çokkültürlü eğitimin yapılmasına uygun şekilde düzenleyebilir.
4. Yöneticiler, çokkültürlü eğitimin okullarında gerçekleşebilmesi için gerekli kolaylıkları sağlayabilir ve öğretmenlerine destek olabilir.

5.2.2. Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

1. Temel hak ve özgürlüklerin kapsamının genişletilerek, çokkültürlü eğitiminin yasal bir zemine oturtulması sağlanabilir.
2. Öğretmenlerin kültürel farklılıkları anlamalarına yönelik hizmet içi kurslar ve seminerler düzenlenebilir.
3. Akademisyenler ile eğitim alanındaki uzman kişiler tarafından, çokkültürlü güncel bir öğretim programının hazırlanması sağlanabilir.
4. Öğretmen adaylarına, çokkültürlü eğitimin uygulamalı olarak öğretildiği ortamlar sunulabilir.
5. Üniversitelerin eğitim fakültelerinin ders programlarında, çokkültürlülük ile ilgili kapsamı geniş tutulan dersler yerleştirilebilir.

5.2.3. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler

1. Çokkültürlü eğitim alanında eğitim tüm paydaşlarıyla, nitel ve karma yöntemlerin de kullanıldığı araştırmalar yapılabilir.
2. Çokkültürlü eğitim alanında daha özele indirgenen konularda (öğretim programları, çokkültürlü sınıf yönetimi, akademik başarı vb.) daha kapsamlı araştırmalar yapılabilir.
3. Çokkültürlü bir eğitim sistemi uygulayarak, sosyal ve akademik anlamda başarıya ulaşan ülkelerin eğitim programlarının incelendiği araştırmalar yapılabilir.
4. Çokkültürlü eğitimin verimliliğinin ve etkililiğinin belirlenmesi amacıyla, farklı kültürlerden gelen öğrencilerle ve ailelerle araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Alanay, H. (2015). *Eğitim Fakültesi Lisans Öğrencilerinin Çokkültürlülüğe ve Çokkültürlü Eğitime Dair Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akcaoğlu, M. Ö. (2017). *Çokkültürlü eğitim uygulamasının öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitim ile sınıf yönetimi tutum ve yeterliklerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aydın, H. (2006). Eleştirel Aklın Işığında Postmodernizm, Temel Dayanaklar ve Eğitim Felsefesi. *Eğitimde Politika Analizlerive Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 27-48.
- Aydın, H. (2013). *Dünyada ve Türkiye’de Çokkültürlü Eğitim Tartışmaları ve Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Banks, A. J. (2013). *Çokkültürlü Eğitime Giriş*. Çev. H.Aydın, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Banks, A. J. (1993). *Multicultural Education: Issues and Perspectives*. Boston: Allyn and Bacon.
- Banks, J.A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W.D., Irvine, J.J. & Nieto, S. (2001). Diversity within unity: Essential principles for teaching and learning in amulticulturalsociety. *Phi Delta Kappan*, 83(3), 196-203.
- Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*. 34 (152), 30-42.
- Bohn, A. P. ve Sleeter, C.E. (2000). Multicultural education and the standards movement: A report from the field. *Phi Delta Kappan*, 82(2), 156-161.
- Bulut, M. (2015). *Okul Öncesi Öğretmen ve Öğretmen Adaylarında Çokkültürlü Kişiliğin Çokkültürlü Eğitim Tutumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü Eğitim ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- Coşkun, H. (2006). *Türkiye’de Kültürlerarası Eğitim. Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilânço Denemesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çakır, M. (2003). Almanya’daki Çokkültürlü Ortamlarda Türkçenin Anadili Olarak Kullanımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 39-57.
- Çiftçi, Y. ve Aydın, H. (2014). Türkiye’de Çokkültürlü Eğitimin Gerekliliği Üzerine Bir Çalışma. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 197-218.
- Damgacı, F. K. ve Aydın, H. (2013). Akademisyenlerin Çokkültürlü Eğitime İlişkin Tutamları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (45), 325-341.
- Demir, N. (2015). *Çokkültürlü Eğitim Programlarının Tasarlanmasına İlişkin Öğretim Elemanı Görüşlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Demir, S. (2012). Çokkültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi. *Turkish Studies*, 7 (4), 1453-1475.
- Demir, S. B. (2013). Çokkültürlü Eğitim Çerçevesinde Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Algılarının İncelenmesi. *International Journal of Social Science*, 1, 609-641.
- Demirsoy, M. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe İlişkin Görüşleri ve Çokkültürlü Eğitime Yaklaşımları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ergil, D. (2010). Çokkültürlülük ve Çokdillilik. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*. 50(3), 159-163.
- Gay, G. (1994). *Asynthesis of scholarship in multicultural education*. <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/educatrs/leadrsph/le0gay.html> sayfasından 02.01.2023 tarihinde erişilmiştir.

- Gholizadeh Avval, T. (2018). *Sosyal Bilgiler Eğitimcilerinin ve Sosyal Bilimcilerin Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitime Bakış Açılıarı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Günay, R. ve Aydın, H. (2015). Türkiye’de Çokkültürlü Eğitim ile İlgili Yapılan Araştırmalarda Eğilim: Bir İçerik Analizi Çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 178, 1-22.
- Güven, İ. (2001). Öğretmen Yetiştirmenin Uluslararası Boyutu. *Milli Eğitim Dergisi*, 150. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/150/guven.html>. Sayfasından 12.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Herring, R.D. & White, L.M. (1995). School counselors, teachers, and the culturally compatible classroom: Partnerships in multicultural education. *Journal of Humanistic Education and Development*, 34(2), 52-65.
- Johnson, K. & Inoue, Y. (2003). Diversity and Multicultural Pedagogy. *Journal of Research in International Education*. 2, 251-276.
- Karadağ, Y. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Yeterliklerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (9. Bs). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kıncal, R. Y. (2011). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Marangoz, G. (2014). *Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Karşı Algısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Moumin, P. (2019). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Çalışmalar Hakkında Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Nayır, F. ve Taşkın, P. (2020). Sınıf İçindeki Çokkültürlülüğün Yönetimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53 (2), 457-480.
- Oğuz, H. (2016). *Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. European University of Lefke Yurtdışı Enstitüsü, Lefkoşe.
- Özcan, A. (2018). *Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Parekh, B. (2000). *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity And Political Theory*. London: Macmillan Press LTD.
- Polat, S. (2009). Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitime Yönelik Kişilik Özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1 (1), 154-164.
- Polat, İ. (2013). *Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Çokkültürlü Yeterlik Algıları (Van İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Polat, İ. ve Kılıç, E. (2013). Türkiye’de Çokkültürlü Eğitim ve Çokkültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri. *YYU Journal Of Education Faculty*, 10(1), 352- 372.
- Prato, G. B. (2009). *Beyond Multiculturalism: Views From Anthropology*. Ashgate Publishing.
- Sarı, T, Nayır, F. & Kahraman, Ü. (2020). A Study on Inclusive Education in Turkey. *Journal of Education and Future*, (18), 69-82.
- Siviş, S. (2019). *Öğretmenlerin Eğitimde Çok Kültürlülük Üzerine Algılarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şişman, A. & Kibaroglu, D. (2009). *Dünyada ve Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamaları. 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, Ankara.
- Tortop, H. (2014). Öğretmen Adaylarının Üstün Yetenekli Ve Çokkültürlü Eğitime İlişkin Tutumları. *ÜstünYetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 16- 26.

- Ukam, (2013). *Türkiye’de Anadilde Eğitim Sorunu: Zorluklar, Deneyimler ve İki Dilli Eğitim Modeli Önerileri*. İstanbul: Ukam Yayınları.
- Vatandaş, C. (2002). *Küreselleşme Sürecinde Toplumsal Kimlikler ve Çokkültürlülük*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.